

**SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2008 R.**

*SOCIO-ECONOMIC SITUATION
OF THE MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP IN 2008*

Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa małopolskiego w 2008 r.

S p o ł e c z e ń s t w o

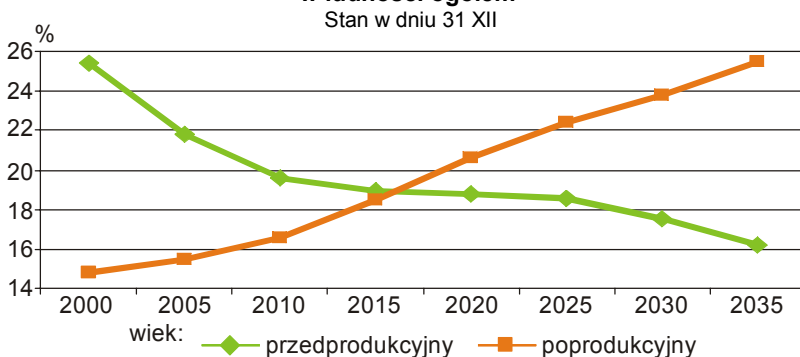
LUDNOŚĆ

Liczba mieszkańców w dniu 31 XII 2008 r. wyniosła 3287,1 tys. osób, co plasuje województwo na 4 miejscu w Polsce, za Mazowszem, Śląskiem i Wielkopolską. Gęstość zaludnienia jest tu jedną z najwyższych w kraju i wynosi 217 osób/km² (średnia krajowa – 122 osób/km²).

Kobiety stanowią 51,5% ogółu ludności Małopolski¹. Współczynnik feminizacji od 2000 r. utrzymuje się na niezmiennym poziomie, tj. na 100 mężczyzn przypada 106 kobiet (w kraju - 107).

Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) stanowiła 20,4% ogółu ludności i udział ten zmniejszył się o 0,4 pkt proc. w ujęciu rocznym. Jednocześnie nieznacznie, o 0,2 pkt proc. wzrósł udział ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata), tj. do 63,5%, a udział populacji w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) zwiększył się o 0,2 pkt proc. do 16,1%. W porównaniu z końcem 2005 r. zmalał odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym - o 1,4 pkt proc., a wzrósł odsetek pozostałej ludności (w wieku produkcyjnym - o 0,8 pkt proc., a poprodukcyjnym - o 0,6 pkt proc.), co świadczy o powolnym procesie starzenia się społeczeństwa. Wykr. 1 przedstawia udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem. Dane dla lat 2000 i 2005 to dane rzeczywiste, a dla 2010-2035 prognoza².

Wykr. 1. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w ludności ogółem

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

¹ Nazwy „województwo małopolskie” i „Małopolska” używane są zamiennie.

² Prognoza ludności na lata 2010-2035, GUS, Warszawa 2008.

Od 2000 r. obserwujemy tendencję wzrostową liczby ludności w Małopolsce. Na przestrzeni 9 lat liczba ta wzrosła o 2,0%. W 2008 r. po raz kolejny odnotowano dodatni przyrost naturalny, który w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniósł 2,2 (w Polsce 0,9) wobec 1,4 w roku poprzednim i 1,1 w 2005 r. W ciągu 12 miesięcy urodziło się w województwie prawie 37 tys. dzieci. Współczynnik urodzeń wyniósł 11,3‰ wobec 10,5‰ przed rokiem i 10,0‰ przed trzema laty. W województwie w omawianym roku zmarło 29,7 tys. osób. Współczynnik zgonów ukształtował się na poziomie 9,1‰ (wobec 9,0‰ w 2007 r. i 8,9‰ w 2005 r.). A zatem zarówno współczynnik urodzeń, jak i zgonów, wykazywał tendencję rosnącą.

W 2008 r. na terenie Małopolski zawarto 22,0 tys. małżeństw, tj. więcej o 2,9% niż w 2007 r. i o 22,0% niż w 2005 r. Jednocześnie przez rozwód rozwiązano 4,4 tys. małżeństw, tj. więcej niż przed rokiem o 5,1%, ale mniej niż przed trzema laty o 6,7%. Współczynnik natężenia małżeństw wzrósł i wyniósł 6,7 na 1000 ludności, natomiast współczynnik natężenia rozwodów ustabilizował się na poziomie 1,3.

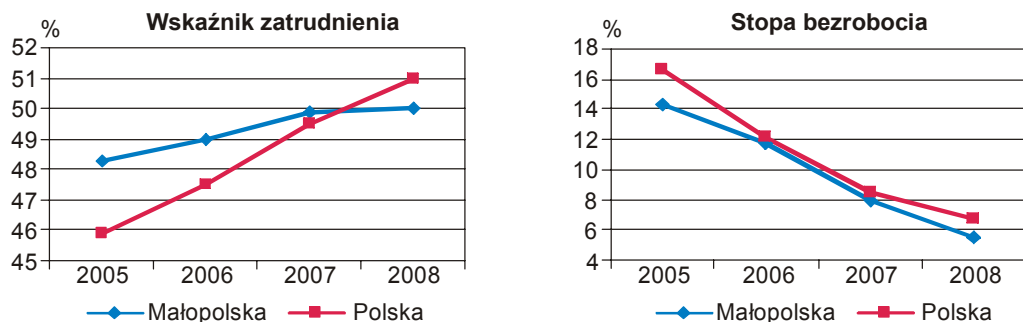
Saldo migracji stałej w omawianym roku było dodatnie i wyniosło 2,2 tys. osób, przy czym na obszarach miejskich odnotowano odpływ ludności (minus 2,5 tys. osób), a na obszarach wiejskich napływ ludności (plus 4,7 tys. osób).

W 2008 r. w województwie małopolskim mężczyźni żyli przeciętnie 72,9 lat (w Polsce 71,3 lat), natomiast kobiety 80,9 lat (w kraju 80,0 lat). W stosunku do 2000 r. mężczyźni żyją dłużej o półtora roku, a kobiety o 2 lata.

RYNEK PRACY

Według BAEL, w IV kwartale 2008 r. w Małopolsce było 2623 tys. osób w wieku 15 lat i więcej, w tym 1388 tys. aktywnych zawodowo. Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 52,9% (w Polsce 54,7%), natomiast wskaźnik zatrudnienia nie przekroczył 50,0% (w kraju wynosił 51,0%). Stopa bezrobocia według BAEL była stosunkowo niska - 5,5% (w Polsce 6,7%).

Wykr.2. Wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia w IV kwartale według BAEL

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

Od kilku lat na rynku pracy obserwujemy pozytywne zmiany. Wskaźnik zatrudnienia wzrósł, po czym ustabilizował się na niezmiennym poziomie, a stopa bezrobocia wykazywała tendencję spadkową. Pokazuje to wyk. 2.

Pracujący

Na sytuację na rynku pracy w województwie w ostatnich latach miało wpływ wiele czynników społeczno-gospodarczych, m.in. wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym oraz zwiększony napływ osób powracających z zagranicy z emigracji zarobkowej, a także wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

Liczba pracujących (według faktycznego miejsca pracy) w końcu 2008 r. w Małopolsce wyniosła 1121 tys. osób (8,2% pracujących w kraju). Było to więcej o 2,6% niż w 2007 r. i o 9,6% niż w 2005 r. Kobiety stanowiły 46,7% pracujących w województwie. W sektorze prywatnym pracowało 76,2% ogółu pracujących. Na wzrost ogólnej liczby pracujących wpłynął przede wszystkim rozwój sektora prywatnego, w którym liczba pracujących zwiększyła się o 3,5% w skali roku, podczas gdy w sektorze publicznym odnotowano nieznaczny spadek (o 0,3%).

W 2008 r. najwięcej osób pracowało w sektorze usług rynkowych - 38,0% (wobec 37,5% przed rokiem). Pracujący w przemyśle i budownictwie stanowili 27,3% ogółu pracujących (wobec 27,2% przed rokiem), a w usługach nierynkowych - 18,3% (wobec 18,5%). W porównaniu z 2005 r. udział pracujących w przemyśle i budownictwie oraz w usługach rynkowych wzrósł odpowiednio o: 1,0 i 1,6 pkt proc., a w usługach nierynkowych - obniżył się o 1,0 pkt proc., co świadczy o niewielkiej tendencji spadkowej.

Bezrobocie rejestrowane

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie małopolskim z roku na rok spadała. Według stanu w końcu grudnia 2008 r. było ich 97,8 tys., tj. mniej o 13,1% niż rok wcześniej i o 45,1% niż w 2005 r. W ogólnej liczbie bezrobotnych kobiety stanowiły 59,0%.

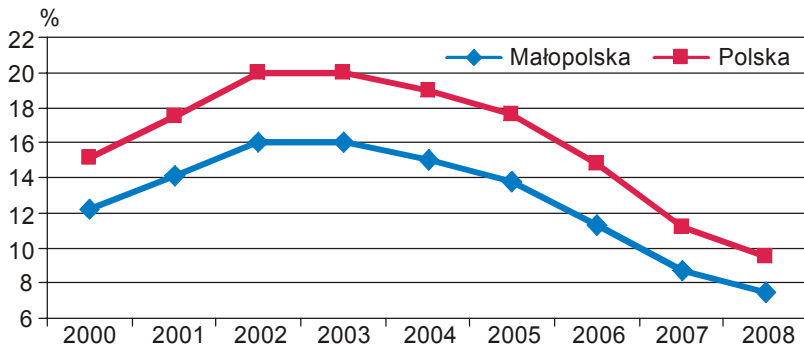
Bezrobotni zarejestrowani w końcu 2008 r. w Małopolsce stanowili 6,6% ogółu bezrobotnych w kraju. W latach 2003-2008 w Polsce miał miejsce ponad dwukrotny spadek stopy bezrobocia rejestrowanego³ (z 20,0% do 9,5%). Ten pozytywny trend obserwowany w Polsce znalazł swoje odzwierciedlenie również w województwie małopolskim, gdzie stopa bezrobocia w ciągu analizowanych pięciu lat również spadła ponad dwukrotnie (z 16,0% w końcu 2003 r. do 7,5% w końcu 2008 r.). Małopolska uplasowała się na czwartej pozycji wśród województw o najniższej stopie bezrobocia po: Wielkopolsce (6,4%), Śląsku (6,9%) i Mazowszu (7,3%).

---

³ Stopa bezrobocia rejestrowanego to procentowy udział liczby zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo.

Wykr.3. Stopa bezrobocia rejestrowanego

Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Warunki pracy

Praca w Małopolsce należała do bezpieczniejszych w kraju. Odnotowywano tu jeden z najniższych w Polsce wskaźników wypadkowości. W końcu 2008 r. w Małopolsce liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1000 zatrudnionych badanej zbiorowości wynosiła 87,5 i była niższa niż w 2007 r. (88,7) i w 2005 r. (92,2), co może świadczyć o poprawie warunków pracy w porównaniu z poprzednimi latami⁴.

W roku 2008 liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy⁵ wyniosła 6,3 tys. osób (wobec 6,4 tys. w 2007 r. i 5,3 tys. w 2005 r.). Z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych wypłacono 2,0 tys. odszkodowań na łączną kwotę 5453 tys. zł. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy stanowiły ponad 96% wszystkich świadczeń i przeznaczono na nie 4584 tys. zł, czyli ponad 84% wypłaconej kwoty. Przeciętny koszt jednego świadczenia z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej wynosił w 2008 r. 2713 zł i był podobny jak rok wcześniej - 2691 zł (wobec 2403 zł w 2005 r.).

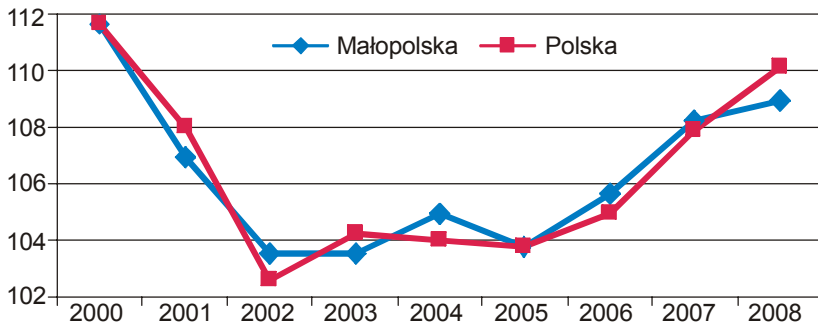
WYNAGRODZENIA

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2008 r. w województwie małopolskim ukształtowało się na poziomie 2712,31 zł, tj. o 8,9% większym niż w roku poprzednim. Stanowiło to 92,2% średniej krajowej. W sektorze publicznym odnotowano wyższe wynagrodzenie (3238,50 zł) aniżeli w sektorze prywatnym (2461,04 zł). Warto zwrócić uwagę, że relatywnie wysoki wzrost średniej płacy wystąpił przy także wysokim wzroście zatrudnienia.

⁴ Dotyczy podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

⁵ Zgłoszonych w ciągu roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Wykr.4. Dynamika przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto
(rok poprzedni=100)

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

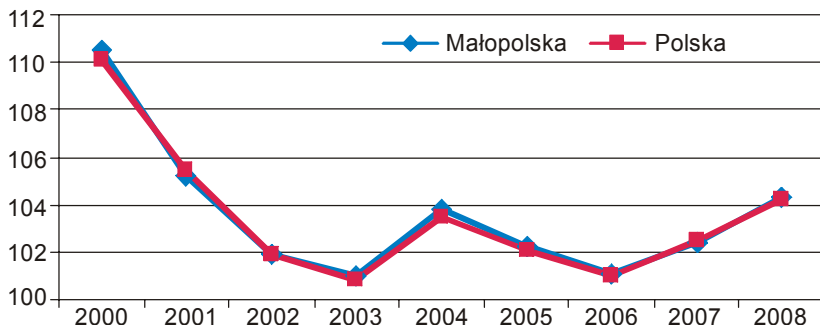
W 2008 r. przeciętne zatrudnienie w Małopolsce wyniosło 654,2 tys. osób i w stosunku do poprzedniego roku było wyższe o 6,0% (dotyczy podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób, bez zatrudnionych za granicą). Od 2003 r. przeciętna liczba zatrudnionych systematycznie rosła, a tempo tego wzrostu przyspieszało.

Przeciętna miesięczna emerytura i renta wykazywała od 2000 r. tendencję rosnącą. W omawianym roku osiągnęła poziom: 1326,26 zł (z ZUS) i 831,39 zł (z KRUS).

CENY

Ceny towarów i usług konsumpcyjnych w 2008 r. wzrosły średnio o 4,3% (rok wcześniej o 2,4%), w Polsce o 4,2%. Najbardziej zdrożały: użytkowanie mieszkania i nośniki energii (o 8,3%), napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe (o 6,4%) oraz żywność i napoje bezalkoholowe (o 6,2%). Potaniały odzież i obuwie (o 8,6%) oraz nieznacznie (o 0,1%) rekreacja i kultura. Wykr. 5 uwidacznia analogię między zmianami cen w Małopolsce i w Polsce.

Wykr.5. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych
(rok poprzedni=100)

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH

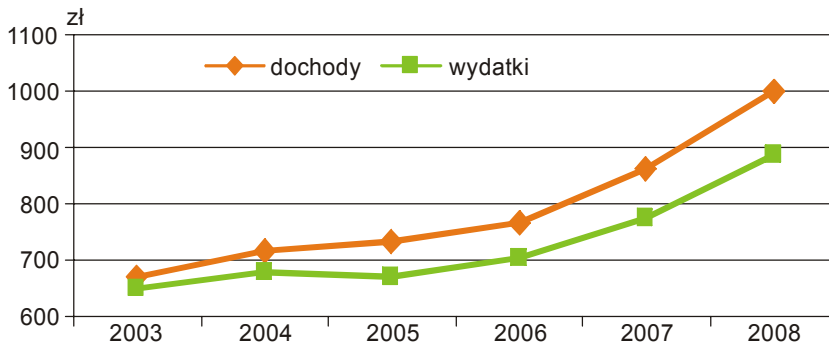
W 2008 r. w województwie małopolskim badaniem budżetów gospodarstw domowych objęto 3042 gospodarstwa domowe. Ponad 51% z nich utrzymywało się z pracy najemnej, prawie 34% z emerytury lub renty, nieco powyżej 8% z pracy na rachunek własny poza gospodarstwem rolnym, a około 7% gospodarstw osiągało dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania lub z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym.

W Małopolsce przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych wynosił 1000,74 zł i w stosunku do 2007 r. wzrósł o 15,8%. Był on niższy o 45 zł od dochodu rozporządzalnego statystycznego Polaka.

Poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wynosił 889,44 zł w przeliczeniu na 1 osobę, w tym na towary i usługi konsumpcyjne - prawie 855 zł (o około 11 zł mniej niż w kraju).

Relacje pomiędzy przeciętnymi dochodami i wydatkami na jedną osobę w gospodarstwach domowych prezentuje wyk. 6. Z uwagi na zachowanie porównywalności danych nie zostały na wykresie ujęte lata 2000-2002 (patrz uwagi ogólne do działu „Budżety gospodarstw domowych”).

Wykr.6. Przeciętne miesięczne dochody rozporządzalne i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

W porównaniu z 2007 r. poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w niektóre przedmioty trwałego użytkowania, a zwłaszcza w komputery osobiste z dostępem do Internetu, urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej (łącznie z telewizją kablową) oraz sprzęt AGD. W stosunku do 2005 r. znacznie wzrosło również wyposażenie w telefony komórkowe. Statystycznie, każde badane w 2008 r. gospodarstwo domowe posiadało chłodziarkę, telewizor, pralkę, a co drugie samochód osobowy, urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej i komputer z dostępem do Internetu.

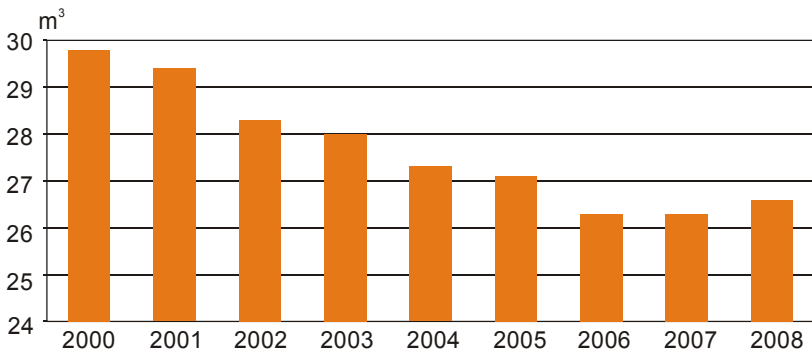
INFRASTRUKTURA KOMUNALNA

Stan infrastruktury w województwie małopolskim w ostatnich latach uległ poprawie, ponieważ rozbudowano sieć wodociągową, kanalizacyjną i gazową oraz powstały nowe drogi. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w Małopolsce wynosiła 17067 km i w porównaniu z rokiem 2007 zwiększyła się o 4,2%, a w odniesieniu do roku 2005 - o 8,6%. Długość sieci kanalizacyjnej (łącznie z kolektorami) wyniosła w omawianym okresie 8697 km, tj. odpowiednio o: 6,2% i 21,5% więcej.

Długość sieci gazowej - 21903 km - wzrosła w stosunku do 2007 r. o 117,5 km, a w relacji do 2005 r. - o 275,8 km. Z roku na rok zwiększała się liczba odbiorców gazu z sieci, która w 2008 r. sięgnęła 687,0 tys.

Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa ($26,6 \text{ m}^3$) nieznacznie wzrosło w porównaniu z poprzednim rokiem, co może oznaczać zahamowanie lub odwrócenie istniejącej poprzednio tendencji spadkowej.

Wykr.7. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w miastach ($890 \text{ kW}\cdot\text{h}$), pomimo spadku w 2007 r., wykazywało od kilku lat tendencję rosnącą. Zużycie gazu na 1 mieszkańca ($122,3 \text{ m}^3$) nieco wzrosło w stosunku do 2007 r., ale spadło w porównaniu z 2005 r.

W omawianym roku w województwie małopolskim długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wyniosła 22561 km (o 2,9% więcej niż w 2005 r.), w tym o nawierzchni ulepszonej - 19654 km.

MIESZKANIA

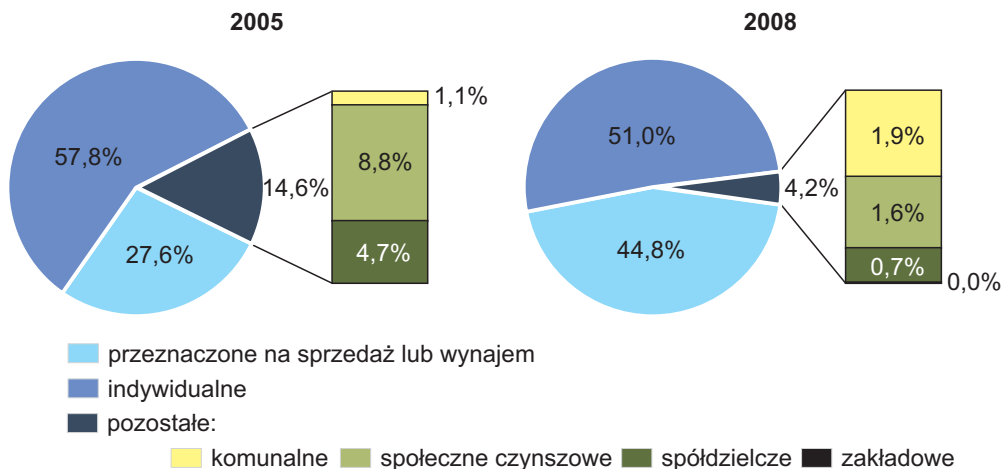
W końcu 2008 r. zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego wynosiły 1059 tys. mieszkań, co oznacza utrzymanie się notowanej od kilku lat tendencji zwyżkowej i wzrost o 1,5% w stosunku do roku poprzedniego i o 3,8% w porównaniu ze stanem sprzed trzech lat.

Zasoby mieszkaniowe stanowiły 8,1% zasobów mieszkaniowych kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wynosiła 74,8 m² (74,3 m² przed rokiem, 73,7 m² w 2005 r.).

W 2008 r. w Małopolsce oddano do użytkowania 16,0 tys. mieszkań, tj. o blisko 50% więcej niż w 2005 r. W porównaniu z 2007 r. miał miejsce wzrost nowych realizacji o 29,2%. Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania oddanego do użytkowania wyniosła 103,4 m² (wobec 112,1 m² przed rokiem i 106,8 m² przed trzema laty). Najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w budownictwie indywidualnym (51,0%) oraz przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem (44,8% ogółu).

Wykr.8. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

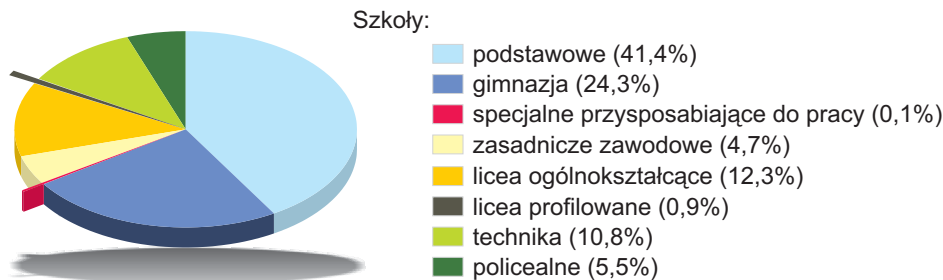
EDUKACJA⁶

Na początku roku szkolnego 2008/09 w województwie małopolskim działało:

- 1801 placówek wychowania przedszkolnego, do których uczęszczało 82,8 tys. dzieci (w tym do 828 przedszkoli - 64,9 tys. dzieci),
- 1490 szkół podstawowych (212,0 tys. uczniów),
- 730 gimnazjów (124,0 tys. gimnazjalistów),
- 158 zasadniczych szkół zawodowych (23,8 tys. uczniów),
- 201 liceów ogólnokształcących (łącznie z uzupełniającymi) i 68 liceów profilowanych (odpowiednio: 63,2 tys. i 4,5 tys. licealistów),
- 196 techników, łącznie z technikami uzupełniającymi oraz szkołami artystycznymi ogólnokształcącymi dającymi uprawnienia zawodowe (55,2 tys. uczniów),
- 263 szkoły policealne (28,3 tys. uczniów).

⁶ Dane z systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej - z wyjątkiem szkół wyższych.

Wykr. 9. Struktura uczniów w roku szkolnym 2008/09 według typów szkół

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Ponadto, do 279 szkół dla dorosłych uczęszczało 20,6 tys. osób, a w 32 szkołach wyższych kształciło się 211,2 tys. studentów. Od 2000 r. systematycznie rośnie liczba studentów. Głównym centrum akademickim jest Kraków, na terenie którego funkcjonuje 21 szkół wyższych.

W szkołach podstawowych i gimnazjach jest coraz mniej uczniów, w związku z kształceniem się w nich roczników z „niżu demograficznego”. Największą popularnością wśród absolwentów gimnazjów cieszą się licea ogólnokształcące, do których uczęszcza ponad 40% uczniów pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych. Od 3 lat występuje ponowny wzrost zainteresowania szkołami umożliwiającymi naukę zawodu (zasadniczymi zawodowymi i technikami). Do szkół ogólnokształcących artystycznych w Małopolsce uczęszcza ponad 10% wszystkich uczniów tego typu szkół w Polsce. Maleje zainteresowanie uczniami liceami profilowanymi, które dają wykształcenie ogólne i jedynie orientację zawodową.

Z roku na rok polepsza się wyposażenie szkół w komputery, w tym z dostępem do Internetu. W komputery najlepiej wyposażone były szkoły podstawowe (w 95,7%), gimnazja (w 80,0%) i licea ogólnokształcące (w ponad 78%).

OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

Podstawową opiekę zdrowotną ludności świadczyły zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej, placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej wraz ze służbami medycyny pracy oraz prywatne praktyki lekarskie finansowane ze środków własnych pacjentów lub na podstawie umów z NFZ. Według stanu w końcu grudnia 2008 r. liczba lekarzy w województwie wyniosła prawie 7 tys., dentystów było 1,1 tys., a farmaceutów - 2,2 tys.; funkcjonowały 1304 zakłady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (tj. więcej o 24 niż rok wcześniej i o 136 niż w 2005 r.) oraz 61 szpitali ogólnych (mniej odpowiednio o: 2 i 14).

Od 2000 r. notuje się tendencję wzrostową ilości porad lekarskich udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Od kilku lat rośnie również liczba leczonych w szpitalach ogólnych; na 10 tys. ludności w 2005 r. było ich 1567, a w 2008 r. już 1702.

Sprzedaż leków i środków medycznych na terenie województwa, według stanu w końcu 2008 r. prowadziło 930 aptek i 97 punktów aptecznych. Ilość aptek zmniejszyła się w skali roku o 11, tym samym wzrosła liczba ludności na 1 aptekę (z 3485 do 3535).

Funkcjonowały 33 żłobki i 1 oddział żłobkowy, w których w ciągu roku przebywało 4611 dzieci, tj. więcej o 189 niż przed rokiem i o 515 niż przed trzema laty. Od kilku lat systematycznie rosła liczba dzieci w żłobkach (łącznie z oddziałem żłobkowym). W końcu 2008 r. na 1000 dzieci w wieku do lat 3 sięgnęła ona 24,1 (wobec 23,6 w 2007 r. i 20,0 w 2005 r.). Przeciętny pobyt dziecka w żłobku wyniósł 77,8 dnia i był o 4,1 dnia dłuższy niż przed rokiem.

W 116 domach i zakładach stacjonarnych pomocy społecznej mieszkało 8618 pensjonariuszy, tj. więcej w porównaniu z 2007 r. o 224, a z 2005 r. - o 314. Wskaźnik wyrażający liczbę mieszkańców tego typu placówek na 10 tysięcy ludności w omawianym roku osiągnął wartość 26,2. Na przestrzeni ostatnich lat liczba pensjonariuszy wspomnianych domów i zakładów wykazywała niewielką tendencję rosnącą.

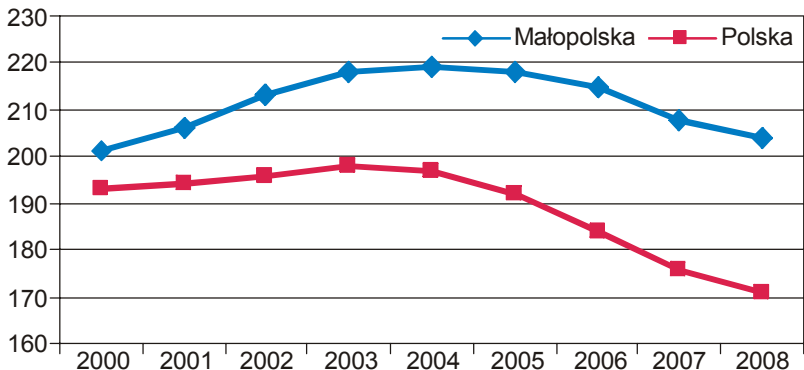
KULTURA

Na terenie województwa małopolskiego prężnie działa wiele instytucji kultury. Pod względem ich ilości Małopolska należy do czołówki województw. Przykładowo, pod względem liczby muzeów zajmowała ona pierwsze miejsce w Polsce przed Mazowszem i Wielkopolską. Głównym ośrodkiem życia kulturalnego jest Kraków, na terenie którego znajduje się większość instytucji kultury w województwie.

W końcu 2008 r. w województwie małopolskim działały 763 biblioteki publiczne (łącznie z filiami), tj. 9,1% wszystkich tego typu placówek w Polsce. Biorąc pod uwagę ich ilość Małopolska zajmowała trzecie miejsce wśród województw, za Mazowszem i Śląskiem. W ciągu ostatnich kilku lat systematycznie spada liczba czytelników bibliotek oraz liczba wypożyczeń księgozbioru.

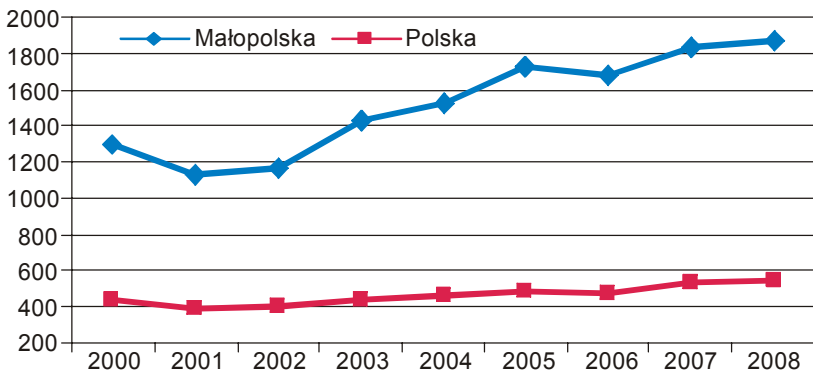
W latach 2005-2008 w Małopolsce wzrosła liczba muzeów (łącznie z oddziałami muzealnymi) z 104 do 108 oraz zwiedzających muzea z 5644 tys. do 6114 tys. Liczba zwiedzających muzea i wystawy na 1000 mieszkańców od paru lat rosła i w 2008 r. wyniosła 1863. Zwiększyła się również ilość galerii sztuki (z 66 do 74) oraz wystaw organizowanych w kraju (z 727 do 742). Na tle kraju muzea stanowiły 14,5%, a zwiedzający muzea i wystawy - 29,5%.

Wykr.10. Czytelniczy bibliotek publicznych na 1000 ludności

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

Wykr. 11. Zwiedzający muzea i wystawy na 1000 ludności

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

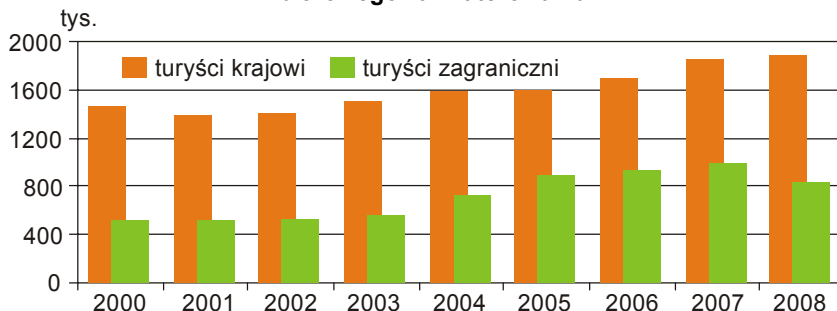
Według stanu w dniu 31 XII 2008 r. w województwie działało 20 teatrów i 45 kin stałych, co oznacza jedynie niewielkie zmiany ilościowe w stosunku do lat poprzednich. Zmiany jakościowe są istotne, ponieważ miejsce kin studyjnych zajęły multipleksy i minipleksy. Nieznacznym wahaniom podlegała w ostatnich latach dość wysoka liczba widzów w kinach stałych na 1000 ludności (w 2008 r. - 1011 osób). A zatem można stwierdzić, że ten rodzaj uczestnictwa w konsumpcji dóbr kultury zinstytucjonalizowanej jest nadal bardzo powszechny.

TURYSTYKA

Województwo małopolskie jest jednym z najbardziej rozwiniętych turystycznie regionów kraju. Według stanu w końcu lipca 2008 r. baza noclegowa turystyki w województwie obejmowała 872 obiekty, oferujące łącznie 68,8 tys. miejsc noclegowych, co stanowiło 11,5% krajowej bazy noclegowej. W zestawieniu z 2007 r. liczba obiektów zwiększyła się o 29,

a w porównaniu z 2005 r. - o 47, zaś ilość miejsc noclegowych wzrosła odpowiednio o: 4,7 tys. i 7,3 tys. W 2008 r. liczba osób korzystających z noclegów wynosiła 2711 tys., tj. o 4,2% mniej niż przed rokiem, ale o 8,8% więcej niż przed 3 laty. Spadek w ujęciu rocznym dotyczył zwłaszcza turystów zagranicznych, których było mniej o 15,4%. Liczba udzielonych noclegów również była mniejsza (o 0,8%) aniżeli w 2007 r., ale większa (o 7,8%) w porównaniu z 2005 r. i wyniosła 7954 tys. Zmiany zachodzące w ostatnich latach w turystyce przedstawia wyk. 12.

Wykr. 12. Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Rozwinęła się branża gastronomiczna w województwie. W końcu lipca 2008 r. w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania działały: 273 restauracje, 316 barów i kawiarni, 331 stołówek i 62 punkty gastronomiczne.

Gospodarka

OCHRONA ŚRODOWISKA

Województwo małopolskie pod względem powierzchni (15183 km²) zajmuje 12 lokatę w kraju, przed województwami: lubuskim, śląskim, świętokrzyskim i opolskim. Położone jest na terenach wyżynnych i górskich, co wydatnie przyczynia się do jego atrakcyjności turystycznej, ale też zobowiązuje do szczególnej dbałości o środowisko naturalne.

Liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (emitujących pyły, gazy lub równocześnie pyły i gazy) wzrosła z 116 w 2005 r. i 128 w 2007 r. do 145 w końcu omawianego roku. Jednak emisja przemysłowych pyłowych zanieczyszczeń powietrza z wyżej wymienionych zakładów zmniejszała się stopniowo z 9,3 tys. ton w 2005 r. do 5,7 tys. ton w 2008 r. (7,5% wielkości krajowej), a emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) spadła w latach 2005-2008 o 12,8% do 156,2 tys. ton (stanowiąc 8,7% emisji w Polsce).

W ciągu 2008 r. na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie pobrano 582,0 hm³ wody, tj. mniej o 27,9% niż w 2007 r. i o 38,0% niż przed trzema laty. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności również na przestrzeni tych lat malało.

Przykładowo, przeciętne zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w miastach kształtowało się na poziomie 62,3 hm³ (zbliżonym do notowanego w 2007 r.) i zmniejszyło się w zestawieniu z 2005 r. o 1,8 hm³.

Jednocześnie do wód lub do ziemi odprowadzono 543,1 hm³ ścieków, co oznacza spadek o 29,0% w porównaniu z poprzednim rokiem i o prawie 40% w odniesieniu do 2005 r. W Małopolsce działało 315 oczyszczalni ścieków, w tym 236 oczyszczalni ścieków komunalnych, z których korzystało szacunkowo 54,4% ludności (w minionych latach również ponad połowa, lecz nieco mniejszy odsetek).

W województwie małopolskim ilość wytworzonych w ciągu roku odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wynosiła 8556 tys. ton (spadek w stosunku do 2007 r. o 4,1%). Stanowiło to 7,4% odpadów ogólnokrajowych. Wytworzone odpady zostały poddane odzyskowi - 6730 tys. ton (78,6%), unieszkodliwieniu - 1232 tys. ton (14,4%) lub zmagazynowaniu czasowemu na terenie zakładów - 595 tys. ton (6,9%).

Ogólna ilość odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) dotychczas składowanych (nagromadzonych) w końcu roku 2008 wynosiła 145170 tys. ton (9,6 tys. ton/km²), co stanowiło 8,4% ogólnej ilości odpadów składowanych w kraju. Taka ilość odpadów nagromadzonych plasuje województwo na 3 miejscu w kraju (po śląskim i dolnośląskim).

Na środki trwałe służące ochronie środowiska w omawianym roku wydatkowano w Małopolsce 582,5 mln zł, czyli o 10,7% mniej niż przed rokiem, ale o 1,3% więcej aniżeli w 2005 r. Natomiast na środki trwałe służące gospodarce wodnej województwo przeznaczyło 269,1 mln zł, co oznacza spadek w stosunku do 2007 r. i 2005 r. odpowiednio o: 25,5% i 11,4%.

ROLNICTWO

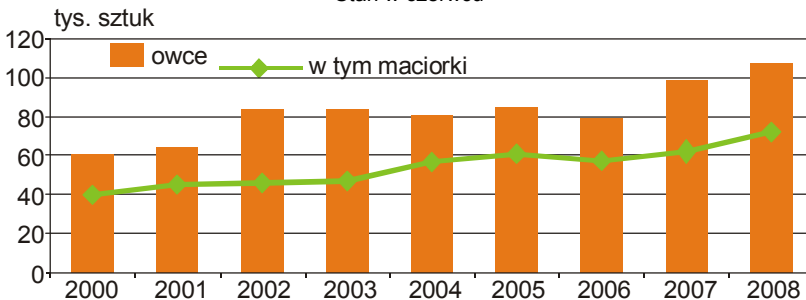
Powierzchnia użytków rolnych (według granic administracyjnych, stan w czerwcu) wyniosła 722,2 tys. ha, tj. więcej o 0,7% niż w 2007 r. i o 1,5% niż w 2005 r. Na gospodarstwa indywidualne przypadało ponad 97% powierzchni użytków rolnych. Powierzchnia zasiewów w 2008 r. sięgnęła 421,9 tys. ha (tj. o 5,1% więcej niż przed rokiem), w tym najwięcej przypadało na zboża - 65,1%, rośliny pastewne - 14,5% i ziemniaki - 11,0%.

W roku sprawozdawczym w Małopolsce zebrano łącznie 933,2 tys. ton ziarna zbóż, tj. więcej niż przed rokiem, jak i przed trzema laty o 9,4%. Zebrano również znacznie więcej owoców, mniejsze były natomiast zbiory ziemniaków, buraków cukrowych i warzyw gruntowych.

W czerwcu 2008 r. w województwie małopolskim pogłowie bydła wynosiło 228,9 tys. sztuk (4,0% pogłowia krajowego) i było mniejsze o 14,0% w stosunku do stanu sprzed roku, a pogłowie owiec - 107,2 tys. sztuk, tj. więcej o 8,5%. Pogłowie owiec stanowiło aż 33,1% stanu krajowego. Na przestrzeni roku o ponad 5% zmalało pogłowie trzody chlewnej w województwie - do 436,3 tys. sztuk (stan w końcu lipca).

Wykr. 13. Pogłowie owiec w województwie małopolskim

Stan w czerwcu

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

Wartość skupu produktów rolnych ogółem (roślinnych i zwierzęcych) zmniejszyła się o 12,8% w skali roku, ale wzrosła o 7,4% w porównaniu z 2005 r. i wyniosła 862,0 mln zł.

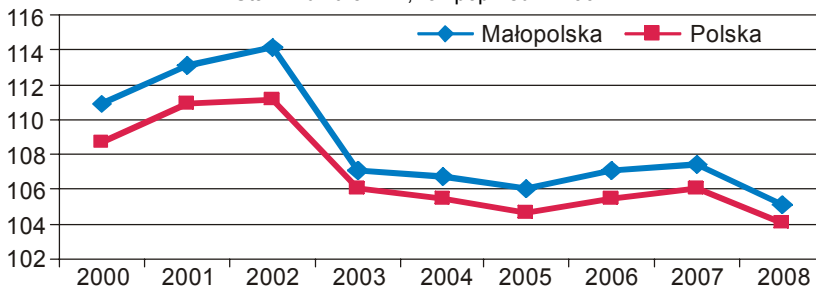
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Według stanu w dniu 31 XII 2008 r. na terenie województwa małopolskiego w rejestrze REGON było 301,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne), tj. o 2,6% więcej niż przed rokiem. Na zwiększenie ogólnej liczby podmiotów wpłynął sektor prywatny, w którym odnotowano wzrost o 3,0%. W sektorze publicznym na przestrzeni roku ubyło 688 podmiotów, co przekłada się na 7,8% spadek. W porównaniu z końcem 2005 r. liczba podmiotów wzrosła o 4,1%.

W końcu grudnia 2008 r. rejestr REGON obejmował 72,7 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, których liczba systematycznie rośnie od kilku lat. Wśród nich było 19,5 tys. spółek handlowych (ich liczba zwiększyła się o 5,1% w skali roku), w tym 3,4 tys. z udziałem kapitału zagranicznego (wzrost o 4,7%).

Wykr.14. Dynamika spółek handlowych

Stan w dniu 31 XII; rok poprzedni=100

Ź r ó d ł o: opracowanie własne US Kraków.

Sektor prywatny skupiał 97,3% wszystkich podmiotów gospodarczych. Dominowały jednostki prowadzone przez osoby fizyczne (228,9 tys.), które stanowiły 75,9% ogółu firm.

W 2008 r., drugi rok z rzędu, odnotowano wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 2,8% w stosunku do 2007 r.).

Biorąc pod uwagę rodzaj działalności, najwięcej podmiotów gospodarczych odnotowano w następujących sekcjach PKD (PKD 2004): handel i naprawy (28,7%), obsługa nieruchomości i firm (15,2%) oraz budownictwo (12,5%).

PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO⁷

Od kilku lat w Małopolsce obserwuje się wzrost produkcji sprzedanej przemysłu. W 2008 r. produkcja sprzedana przemysłu zamknęła się kwotą 55615 mln zł, tj. o 11,2% wyższą (w cenach stałych) od uzyskanej w roku poprzednim, w 2007 r. wzrosła ona o 13,7%.

Na wyższy poziom przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług wpłynął m.in. wzrost produkcji sprzedanej w przetwórstwie przemysłowym o 11,5%, (wobec 14,8% w 2007 r.). W wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, wodę przychody wzrosły o 7,9% (rok wcześniej o 2,7%), a w górnictwie - o 5,4% (w 2007 r. o 1,1%).

W porównaniu z 2007 r. w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu zmniejszył się udział przetwórstwa przemysłowego z 90,5% do 89,2% oraz górnictwa z 2,0% do 1,8%. Udział wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę wzrósł z 7,5% do 9,0%.

Wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej zrealizowanej systemem zleceń w 2008 r. na terenie kraju przez małopolskie firmy budowlane wyniosła 6458,0 mln zł i stanowiła 87,5% ogólnej (uzyskanej przez podmioty budowlane i niebudowlane) wartości robót budowlano-montażowych.

Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej zwiększyła się w stosunku do poprzedniego roku o 22,2%, w rezultacie wzrostu wartości robót zarówno inwestycyjnych (o 8,0%) jak i o charakterze remontowym (o 57,9%). W strukturze ogólnej wartości sprzedaży zmniejszył się udział inwestycji (o 8,3 pkt proc. do 63,4%) na rzecz remontów i robót pozostałych.

Udział produkcji budowlano-montażowej zrealizowanej przez firmy budowlane województwa małopolskiego wyniósł 8,4% wartości produkcji uzyskanej przez takie podmioty w kraju.

TRANSPORT

Z roku na rok zwiększała się liczba zarejestrowanych pojazdów samochodowych i ciągników. W końcu 2008 r. wyniosła 1754 tys., tj. więcej o 8,1% niż przed rokiem i o 24,2% niż w 2005 r. Gros stanowiły samochody osobowe - 76,4%.

---

⁷ Dotyczy podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Transportem samochodowym zarobkowym (w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób) w komunikacji krajowej przewieziono w ciągu roku 5,5 mln t ładunków, tj. więcej w porównaniu z 2007 r. o 29,1% i z 2005 r. o 148,8%, a w komunikacji międzynarodowej - 5,4 mln t ładunków, co oznacza wzrost odpowiednio o 45,8% i aż o 253,7%. Świadczy to o rosnącej popularności transportu samochodowego.

HANDEL

Rok 2008 był kolejnym, w którym wzrosła zarówno sprzedaż hurtowa, jak i detaliczna zrealizowana przez jednostki handlowe o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Tempo wzrostu było większe niż w roku 2007 i wciąż utrzymywało się na poziomie dwucyfrowym w przypadku sprzedaży hurtowej. Sprzedaż hurtowa w ciągu 12 miesięcy 2008 r. zamknęła się kwotą 58131 mln zł, czyli wyższą o 38,6% niż rok wcześniej (w 2007 r. wzrost wyniósł 10,7%). Sprzedaż detaliczna w 2008 r. wyniosła 33892 mln zł, tj. o 9,2% więcej niż w 2007 r. (rok wcześniej była ona wyższa o 11,1%). Wzrosła liczba sklepów z 32,6 tys. w 2005 r. do 33,7 tys. w omawianym roku. Jednak nie dotyczyło to domów towarowych, domów handlowych, hipermarketów i supermarketów, jak również sklepów powszechnych i wyspecjalizowanych. Tendencja wzrostowa wynikała jedynie ze zwiększonej liczby tzw. innych sklepów (dotyczy sklepów podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz aptek bez względu na liczbę pracujących), które stanowiły 91,2% ogółu.

Wzrosła też ilość placówek gastronomicznych⁸ i wyniosła 1238, podczas gdy w latach 2005 i 2007 notowano ich niespełna tysiąc. Zwiększyła się także sprzedaż z działalności gastronomicznej - o 1,4% w skali roku do 873,4 mln zł, co świadczy o rozwoju tej branży.

FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW

W latach 2006 i 2007 sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw uległa poprawie - przedsiębiorstwa objęte badaniem uzyskiwały korzystniejsze w skali roku wyniki finansowe oraz lepsze wskaźniki efektywności ekonomicznej. Natomiast w 2008 r. wyniki finansowe oraz podstawowe wskaźniki ekonomiczne badanych przedsiębiorstw⁹ kształtowały się mniej korzystnie niż w 2007 r., ale lepiej niż w 2005 r.

Przykładowo, w 2008 r. przychody z całokształtu działalności rok do roku rosły wolniej niż koszty ich uzyskania, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście wskaźnika poziomu kosztów z 94,5% do 95,6% (96,3% w 2005 r.). Wynik finansowy netto ukształtował się na poziomie

---

⁸ Dotyczy podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

⁹ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych prowadzących księgi rachunkowe, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. Dane nie obejmują banków, instytucji ubezpieczeniowych, domów i biur maklerskich, towarzystw inwestycyjnych i emerytalnych, narodowych funduszy inwestycyjnych, szkół wyższych, samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, instytucji kultury posiadających osobowość prawną i gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

6357 mln zł, czyli o 12,9% niższym niż w 2007 r., ale o 77,5% wyższym aniżeli przed trzema laty. Dodatni wynik finansowy netto wykazało 82,3% badanych przedsiębiorstw (w 2007 r. - 85,5%, a w 2005 r. - 77,2%).

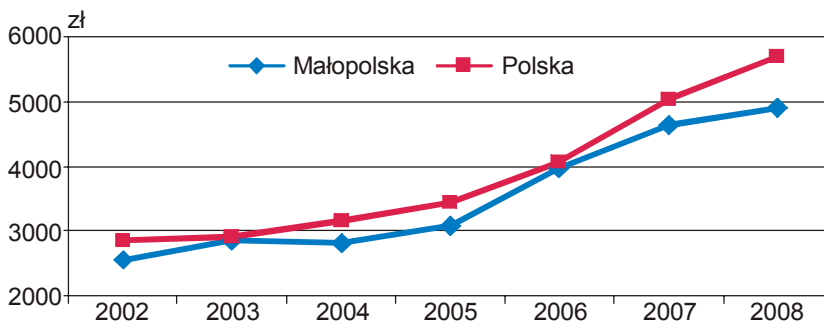
Od kilku lat wartość aktywów obrotowych w przedsiębiorstwach wykazuje tendencję rosnącą. W końcu grudnia 2008 r. wyniosła ona 52077 mln zł, tj. więcej o 19,0% niż w 2007 r. i o 68,9% niż w 2005 r.

INWESTYCJE I ŚRODKI TRWAŁE

W omawianym roku nakłady inwestycyjne (według lokalizacji inwestycji) sięgnęły 16101 mln zł, w tym 10411 mln zł w sektorze prywatnym. Z roku na rok są one coraz większe. W stosunku do 2007 r. wzrosły o 6,0%, a w porównaniu z 2005 r. - o 60,1%. Spośród sekcji PKD (PKD 2004), nakłady inwestycyjne były największe w przemyśle i stanowiły 26,4% całości nakładów, w obsłudze nieruchomości i firm - 21,3% oraz w budownictwie - 14,9% ogółu.

Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca od 2005 r. wykazywały tendencję wzrostową, a w 2008 r. ukształtowały się na poziomie 4905 zł. Z uwagi na zachowanie porównywalności danych nie zostały na wykresie ujęte lata 2000-2001 (wykr. 15).

Wykr.15. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Wartość brutto środków trwałych¹⁰ (w bieżących cenach ewidencyjnych) według stanu w końcu 2008 r. sięgnęła 160458 mln zł i tym samym była wyższa niż przed rokiem o 8,0% i niż przed trzema laty - o 22,4%. Relatywnie największą wartość środków trwałych odnotowano w przemyśle - 27,8% oraz w obsłudze nieruchomości i firm - 25,3% ogółu.

Wartość brutto środków trwałych w przeliczeniu na 1 mieszkańca Małopolski w końcu 2008 r. wyniosła 48814 zł.

¹⁰ Podziału środków trwałych według sekcji PKD dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.

PRODUKT KRAJOWY BRUTTO

Małopolska pod względem gospodarczym należy do lepiej rozwiniętych województw. W 2007 r. wytworzyła 7,4% PKB, co daje jej piątą lokatę w Polsce. Jednak w 2007 roku wzrost wolumenu PKB w porównaniu do 2005 r. (w cenach stałych) był najniższy wśród województw i wyniósł tylko 5,5% (ogółem dla kraju 13,4%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wynosił 26456 zł i był o 14,3% niższy od średniego poziomu w Polsce. Wynik ten plasował Małopolskę dopiero na 10 miejscu w kraju przed województwami: opolskim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, podlaskim, lubelskim i podkarpackim.

Największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2007 r. (podobnie jak w kraju) miał sektor przedsiębiorstw (46,7%), następnie sektor gospodarstw domowych (32,2%) oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych w wysokości 16,0%. Z uwagi na rodzaj prowadzonej działalności, jednostki zaliczane do sektora usług rynkowych wypracowały prawie połowę wartości dodanej brutto (49,5%). Pozostała część przypadała głównie na przemysł (24,1%), usługi nierynkowe (16,0%), budownictwo (7,5%). Relacje te w odniesieniu do wielkości ogólnopolskich kształtowały się podobnie, jedynie w przypadku budownictwa i usług nierynkowych przekraczały średnią krajową.

W ujęciu przestrzennym, największy wpływ na wielkość wolumenu PKB wytworzonego w województwie, ma miasto Kraków (z udziałem 42,1%). Ze względu na wysokość PKB na 1 mieszkańca, Kraków zajmuje 4 lokatę (po Warszawie, Poznaniu i podregionie legnicko-głogowskim) wśród wszystkich (66) podregionów w kraju. Miernik ten w 2007 r. był o 58,9% wyższy niż przeciętnie w kraju.

FINANSE PUBLICZNE

Dochody

Jednostki samorządu terytorialnego Małopolski w 2008 r. wypracowały dochody ogółem w wysokości 11626 mln zł, czyli o 9,5% więcej niż w roku 2007. Wielkość ta stanowiła 8,2% dochodów jednostek samorządowych w kraju. W dochodach ogółem dochody budżetów gmin (5499 mln zł) stanowiły 47,3%, dochody miast na prawach powiatu (3708 mln zł) - 31,9%, powiatów (1488 mln zł) - 12,8% i województwa (930 mln zł) - 8,0%.

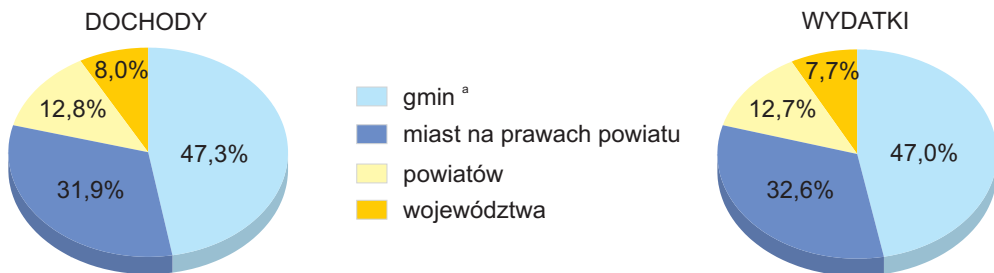
W porównaniu z 2007 r. największy wzrost dochodów wystąpił w budżecie województwa - o 24,7%, podczas gdy dochody powiatów wzrosły o 13,6%, gmin o 7,7%, a miast na prawach powiatu o 7,4%. W strukturze dochodów przeważały dochody własne, których udział wyniósł 50,1%, tj. 5829 mln zł. Subwencja ogólna w kwocie 3750 mln zł stanowiła 32,3% ogółu dochodów, a dotacje sięgnęły 2046 mln zł, tj. 17,6%.

W 2008 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca Małopolski z dochodów budżetu województwa przypadało 283 zł, z dochodów powiatów - 640 zł, z dochodów miast na prawach powiatu - 3876 zł, a z dochodów gmin - 2365 zł.

Wydatki

Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego za 2008 r. wyniosły 11923 mln zł i wzrosły o 11,0% w porównaniu z 2007 r. Stanowiły one 8,2% wydatków jednostek samorządowych w kraju. Na budżety gmin przypadało 5601 mln zł (47,0%), na budżety miast na prawach powiatu 3887 mln zł (32,6%), na budżety powiatów 1511 mln zł (12,7%), a na budżet województwa 923 mln zł (7,7%).

Wykr.16. Struktura dochodów i wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2008 r.

a Bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

Źródło: opracowanie własne US Kraków.

Wydatki bieżące, 9357 mln zł, stanowiły 78,5% wydatków ogółem. Na wydatki majątkowe przypadła pozostała kwota, czyli 2566 mln zł, w tym 99,4% przeznaczono na inwestycje. Natomiast wśród wydatków bieżących wynagrodzenia stanowiły prawie 40% (3545 mln zł). Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem wyniósł 21,4%.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca Małopolski z budżetu województwa wydatkowano 281 zł, z budżetów powiatów - 650 zł, miast na prawach powiatu - 4063 zł, a gmin - 2409 zł.

Rok 2008 jednostki samorządowe zamknęły ujemnym wynikiem finansowym w wysokości minus 297 mln zł, co w odniesieniu do roku poprzedniego oznacza jego dalsze pogorszenie (za 2007 r. - minus 124 mln zł). Deficyt wykazało 108 jednostek: 93 gminy, 3 miasta na prawach powiatu i 12 powiatów. Wyraźne pogorszenie sytuacji finansowej miało miejsce w gminach, gdyż rok 2008 zamknął się deficytem budżetowym w wysokości 102 mln zł, natomiast rok wcześniej odnotowano nadwyżkę budżetową w wysokości 75 mln zł. Nadwyżkę budżetową w omawianym roku wykazano jedynie w budżecie województwa.